

УДК 343.9:343.3

Луценко Ю. В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
начальник відділу, Міжвідомчий науково-дослідний центр
з проблем боротьби з організованою злочинністю при
Раді національної безпеки і оборони України*

Тарасюк А. В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський державний університет внутрішніх справ*

ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ: У ПОШУКАХ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Запобігання злочинності у всіх її проявах є пріоритетним напрямом будь-якого цивілізованого суспільства, а забезпечення належного правопорядку, дотримання прав і свобод людини, гарантування її безпеки, виступає одним з основоположних завдань держави.

Принцип комплексності запобігання злочинності зумовлений її природою як явища, проти якого повинна бути спрямована спільна «наступальна боротьба» держави, суспільства, громадськості. Спільність цілеспрямованих дій у практиці запобігання та протидії злочинності неможлива (або неефективна) без антикримінальної політики держави [1, с. 57].

Оскільки вітчизняна теорія запобігання злочинності на теперішній час не позбавлена дискусійних питань, починаючи від термінологічного апарату і розкриття головних категорій до визначення природи запобіжних

© Луценко Ю. В., Тарасюк А. В., 2022

© Національний університет «Острозька академія», 2022

- Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.

заходів, їх класифікації тощо, ця теза набуває неабиякої актуальності. Зважаючи на це та не вдаючись до аналізу предметних дискусій, під запобіганням злочинності слід розуміти соціальну політику держави, спрямовану на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового висвітлення (т. зв. загальносоціальне запобігання), а також спеціальну випереджувальну практику протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів [2, с. 16].

Глобалізація, дисбаланс розвитку держав, політичні та економічні кризи, пошук кращої долі та бойові дії здебільше примушують людей до залишення звичних місць проживання. Світові міграційні процеси були і залишаються природним явищем, вони є характерні для усіх етапів розвитку людства. Швидкий розвиток транспортних сполучень залучає фактично усі країни світу до міграційних процесів як на загальнодержавному, так і на світовому рівнях. Будучи реакцією на відмінності в умовах та рівні життя, несприятливі фактори життєдіяльності людини, міграція з точки зору розвитку людства є позитивним явищем, що допомагає задовольнити потреби економіки, забезпечити соціокультурний обмін, духовне взаємозбагачення. Однак значною негативною особливістю сучасної міжнародної міграції є високий рівень її нелегальної складової і високої латентності [3, с. 100].

З метою протидії нелегальній міграції як загрозливому суспільно небезпечному явищу держава розробляє стратегію і тактику такої протидії. Внаслідок того, що Україна одночасно є державою походження, призначення та транзиту мігрантів, територією різнохарактерних, різноспрямованих та різномасштабних міграційних потоків забезпечення державного регулювання у сфері міграції є складним завданням,

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

розв'язання якого потребує комплексного, системного підходу, належного фінансування, кадрового та наукового забезпечення [4, с. 104].

Завдяки транснаціональному характерові, зростаючій динаміці та впливу на різні сфери життя, міграція дедалі частіше сприймається як явище, що становить серйозний виклик звичній парадигмі впевненості та порядку, тобто національній, суспільній та особистій безпеці. Взаємозв'язок між міграцією та безпекою віддзеркалює суспільна думка, політична боротьба, урядові рішення. Тривалий час міграція не охоплювалася безпековим дискурсом, оскільки погляд на безпеку обмежувався, по-перше, лише безпекою держави, по-друге, загрозами геополітичного та воєнного характеру, у зв'язку з чим, міграція розглядалася, як правило, в контексті внутрішніх справ [5, с. 43].

Міграції, що є об'єктивними складними процесами і ознаками глобалізації, як правило спрямовані на розвинені країни із високою якістю життя. І доводиться визнати, що масштабна, недостатньо контрольована імміграція часто спричиняє деструктивні наслідки: етнічну диференціацію рівня та якості життя, загострення міжетнічних відносин та посилення ворожнечі, дискримінацію, расизм тощо. Глобалізаційні процеси активізували міграцію, змінили етнічний склад більшості сучасних країн, посилили уніфікацію, істотно зменшили відмінності між регіонами. Але категорія етнічності виявилася стійкою як до впливу внутрішніх, так і зовнішніх факторів: що більше розвивається етнічна гомогенність держави, то більший опір цьому чинять етнічні спільноти, спричиняючи етнічні конфлікти, що супроводжуються проявами расизму та ксенофобії. Україна залучена до глобальних міграційних процесів, її географічне положення є сприятливим для міграційних потоків до країн Європейського Союзу, з економічним зростанням майже неминуче збільшиться й

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

імміграційний приплив іноземців, а відтак необхідно враховувати відповідні ризики в державній політиці [6, с. 36; 7, с. 114; 8].

У теорії кримінального права питання, які стосуються протидії нелегальній міграції у світлі, а також безпекової політики, яка склалася сьогодні у світі присвячено роботи В. С. Батиргарєєвої [9], А. А. Вознюка [10, 11, 12], Б. М. Головкина [13, 14, 15, 16, 17, 18], О. О. Дудорова [19, 20], Д. В. Каменського [21, 22], М. В. Карчевського [23], О. О. Кваші [24], С. В. Клименка [25], О. Г. Колба [26], І. М. Копотуна [27], С. А. Мозоля [28, 29, 30], Г. В. Новицького [31, 32], М. В. Шепітька [33, 34, 35] та інших науковців. Водночас, останнім часом потребують подальший наукових розробок питання, що стосуються протидії нелегальній міграції, а також пошуку оптимальної моделі боротьби з цим суспільно небезпечним явищем сьогодення. Особливої гостроти це питання набуває при існуючих викликах та загрозах в частині складної безпекової політики, яка склалася як в Україні та і у більшій частині Континентальної Європи.

Мета статті є дослідження актуальних проблем запобігання нелегальній міграції, а також визначення можливих загроз як для внутрішньої, так і для зовнішньої сфери суспільних відносин, що пов'язані з цим явищем.

З часу здобуття Україною незалежності перед нашою державою постала ціла низка життєво важливих проблем. Однією з найголовніших з них, є забезпечення національної безпеки. Таке завдання передбачає розгляд і розв'язання цілого комплексу питань. Для України така задача значно ускладнюється, зважаючи на її молодий вік та відсутність традицій вирішення подібних питань. Спектр її національних інтересів тільки формувався, розширювався, і одночасно зростали внутрішні й зовнішні загрози цим інтересам.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) :* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.

Однак нерозробленість загальної теорії національної безпеки, яка базується на системних методах дослідження проблеми забезпечення інтересів людини, суспільства, держави, а також недостатньої нормативно-правової бази та завчасно підготовлених спеціалістів призвели до суттєвих прорахунків у сфері національної безпеки, а звідси і у визначенні, розробленні та реалізації головних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики України [36].

Анексія АР Криму та політичний конфлікт, який супроводжується бойовими діями на Донбасі, суттєво вплинули на розподіл міграційних потоків з України. Конфлікт на Сході України, спричинений агресією Російської Федерації, змусив змінити місце проживання понад 1,5 млн. осіб. Внутрішні мігранти, безперечно, не створюють такої сильної напруги в суспільстві, як зовнішні, особливо з етнічних культурно віддалених країн, однак іноді спричиняють локальні та побутові соціальні й етнокультурні (на ґрунті мови, ідентичності, зовнішньополітичної прихильності та ін.) конфлікти, особливо за наявності потужного каталізатору, який впевнено – і, слід визнати, доволі ефективно – діє в умовах гібридної війни Росії проти України. На жаль, одним з наслідків є етнополітична нестабільність, що є сприятливим середовищем для поширення деструктивних етнополітичних явищ – дискримінації, ксенофобії, етнічної ворожнечі тощо [6, с. 37].

Підґрунтям нелегальної міграції як однієї з форм територіального переміщення населення, є порушення норм міжнародного права та/або внутрішньодержавного права країн до яких їдуть мігранти: правил в'їзду/виїзду (у т.ч. візовий режим); перебування на території іноземної держави; трудової та іншої діяльності. Залучення незаконних мігрантів до діяльності екстремістських, націоналістичних і радикально спрямованих організацій чинить великий тиск на безпекове середовище будь-якої

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

держави. Відповідно до ст. 3 Протоколу проти незаконного ввезення мігрантів сушею, повітрям та морем, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності [37], «незаконне ввезення мігрантів» полягає у «забезпеченні з метою отримання фінансової чи іншої матеріальної вигоди, незаконного в'їзду в яку-небудь державу-учасницю будь-якої особи, що не є її громадянином або не проживає постійно на її території». Відповідно, «незаконний в'їзд» – це «перетин кордону без дотримання необхідних вимог для законного в'їзду до приймаючої країни» [3, с. 101].

Аналіз матеріалів ДМС України дають підстави стверджувати, що сьогодні залишають країну переважно люди працездатного віку і за 2–3 роки масової еміграції із країни це не вплине на внутрішній ринок праці, але, якщо така ситуація буде продовжуватись наступні 10 років і більше, то ринок країни-донора почне відчувати нестачу працездатного населення. Особливо дана проблема відчувається при високому рівні еміграції висококваліфікованих кадрів, таких як вчені, програмісти, лікарі та ін. В такому випадку, може спостерігатися дефіцит трудових ресурсів і відбуватися зниження продуктивності праці в країнах походження [38, с. 62].

Поряд із забезпеченням легальної імміграції в інтересах поступального економічного розвитку значне місце у спільній міграційній політиці ЄС належить контролю за імміграційними процесами та боротьбі із нелегальною міграцією. Практика показала, що стандартизовані підходи найпростіше вдається виробити саме в цій сфері, де спільні інтереси країн-членів є найбільш очевидними [39, с. 144].

ДПС України ефективно протидіє негативним явищам на державному кордоні України, одним з яких є саме незаконна міграція.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

Так, за результатами роботи 2020 року та першого півріччя 2021 року охоронці кордону виявили понад 5300 незаконних мігрантів. Більше 1200 нелегалів зупинили за незаконне перетинання державного кордону, переважно із країнами ЄС. Якщо звернути увагу на країни походження мігрантів, то це здебільшого – Іран, Алжир, РФ, Туреччина, Молдова, Індія, Марокко, Сирія а також Узбекистан.

Окрім того прикордонники виявили понад 4200 порушників правил перебування в Україні. Найбільше таких порушників із Азербайджану, Грузії, Узбекистану, Молдови, Вірменії, Таджикистану, Туреччини та Індії.

Водночас, протягом 2021 року ДПС України відмовила у в'їзді на територію України близько 5300 іноземцям – потенційним нелегальним мігрантам. Переважна більшість таких рішень приймається у авіаційних пунктах пропуску та на кордоні з РФ [40].

З метою захисту національної безпеки та національних інтересів України, правоохоронні органи постійно посилюють взаємодію та координацію своїх дій щодо нейтралізації чинників, які впливають на національні інтереси та загрожують державній безпеці України, а також здійснюють співробітництво з відповідними установами інших держав та міжнародними організаціями, що працюють у зазначеному напрямі.

Україна бере активну участь у міжнародних ініціативах, що стосуються протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми. Ключовим напрямом міжнародно-правового співробітництва України в міграційній сфері є співробітництво з Європейським Союзом, основи якого закладено Розділом III «Юстиція, свобода та безпека» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і під впливом якого суттєвим чином було вдосконалено міграційне законодавство України.

Отже, Україна вже зробила декілька важливих кроків до свободи пересування, а саме – задекларувала це право у Конституції та інших

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

законодавчих актах, ратифікувала угоду з Європейським Союзом про безвізовий режим. Його практична реалізація ще попереду і залежатиме від успіхів реформування економіки, підвищення доходів та життєвого рівня населення, створення розгалуженого ринку житла та праці, без чого свобода пересування залишатиметься лише абстракцією. Гарантії прав і свобод громадян, у тому числі й права на вільне пересування, є запорукою державної безпеки, злагоди і громадянського миру у суспільстві.

Водночас інтереси безпеки, поряд із свободою пересування, потребують пильного контролю. Здійснення такого контролю в Україні не може йти шляхом заборон і обмежень, а має відбуватися через створення умов, які б стримували або посилювали мотивацію людей до міграції, змінювали склад та напрямки міграційних потоків в інтересах як окремих громадян, так і суспільства в цілому [36].

Необхідно також звернути увагу, що чисельність незаконних мігрантів, які перебувають на території України, залежить і від ситуації як у країнах походження, так і в Україні. У зв'язку з пандемією COVID-19 та внаслідок бойових дій на Сході держави маршрут переправлення мігрантів до Західної Європи територією України став ще більш небезпечним і менш прийнятним для використання переправниками. Водночас посилення прикордонного та внутрішнього міграційного контролю призвело до зростання кількості затримань незаконних мігрантів та їх примусового видворення. Внаслідок цього загальна чисельність іноземців, які перебувають на території України без документів, за останній період дещо зменшилася [4, с. 104].

Також необхідно звернути увагу, що ступінь загрози, що зумовлені міграцією, залежить також і від внутрішньої ситуації в державі та її міжнародних відносин. У літературі використовується поняття здатності тієї чи іншої країни до абсорбції (прийому, адаптації, інтеграції) мігрантів.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

Країни з високим рівнем такої здатності (США, Канада, Австралія) безболісно приймають сотні тисяч іммігрантів, тоді як в інших країнах серйозні проблеми створюються набагато меншими імміграційними потоками. Висока здатність до прийому мігрантів здебільшого асоціюється з поліетнічним складом населення, високим рівнем толерантності до чужинців, розвинутими демократичними механізмами тощо. І навпаки, імміграція складає проблему, як правило, для країн з обмеженою демократією, догматичною ідеологією, негнучкими владними структурами, для яких будь-які зміни та поява нового становлять загрозу[36].

На жаль, в Україні регулювання міграційних процесів, незважаючи на важливість цієї проблеми, не відноситься до пріоритетних національних інтересів. Більше того, згідно з експертними оцінками, на середину 90-х років ХХ ст. неконтрольовані міграційні процеси займали останнє місце серед загроз національній безпеці України. Причому рейтинг найближчої загрози національній безпеці (поширення інфекційних захворювань) був удвічі більше. Слід відзначити, що ці показники не змінювались протягом наступних двох десятиліть. Водночас, не дивлячись на зазначене, розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2017 році було схвалено Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року [41]. Основною метою даної Стратегії є спрямування зусиль держави і суспільства на формування та реалізацію державної міграційної політики, яка б позитивно впливала на консолідацію української нації та безпеку держави, прискорювала соціально-економічний розвиток, сприяла уповільненню темпів депопуляції, стабілізації кількісного та якісного складу населення, задоволенню потреб економіки в робочій силі, відповідає міжнародним стандартам і міжнародним зобов'язанням України.

-
- Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

Як бачимо існує як прямий, так і опосередкований зв'язок між міграцією та національною, а також міжнародною безпекою. З одного боку, масові переміщення населення часто є наслідком конфліктів та соціально-політичної нестабільності, з іншого – вони можуть породжувати як внутрішні, так і міжнародні конфлікти [36].

Основною метою загальносоціального запобігання злочинності громадян інших держав і осіб без громадянства можна визначити такий коригуючий вплив на перебіг процесів зовнішньої міграції та явище апатридизму в Україні, який мінімізує рівень їх кримінологічної загрози державній безпеці України.

Складність запобігання злочинності громадян інших держав і осіб без громадянства полягає, перш за все, у різноманітності їх контингенту, а звідси – і безлічі факторів, що детермінують вчинення ними злочинів. З одного боку, загальні заходи для забезпечення населення мають на меті запобігання злочинності потребує специфічних підходів до різних категорій населення, у тому числі й до зовнішніх мігрантів [42, с. 164–165].

Також необхідно звернути увагу, що важливою складовою при запобіганні нелегальній міграції займає міжнародне співробітництво. Сьогодні міжнародне співробітництво у боротьбі з нелегальною міграцією у сучасних умовах виходить на якісно новий рівень, що поєднує три складові: політичну, правову та організаційну. Політичний аспект є визначальним для правового, а організаційний визначає принципи формування волі держави у питаннях поводження з нелегальними мігрантами, спрямовує роботу на розвиток національного законодавства та міжнародних домовленостей. Прикладом міжнародного співробітництва держав з метою гармонізації законодавства щодо вироблення єдиних підходів до боротьби з нелегальною міграцією, формування правового

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.

поля, яке могло б своєчасно реагувати на міжнародний характер проблеми нелегальної міграції, є започаткування співробітництва держав у рамках Будапештського процесу. Його основною цінністю є визнання перевезення іноземців злочином і застосування ефективних санкцій проти переміщення та пов'язаної з цим діяльності, адже нелегальна міграція є проблемою як національного, так і міжнародного масштабу [43, с. 23]. Водночас, необхідно зазначити й те, що сьогодні жодна країна не в змозі ефективно протидіяти незаконній міграції без тісного взаємозв'язком з іншими країнами. Ця проблема давно вийшла за національні кордони, набувши глобальних масштабів, і вимагає подальшого об'єднання зусиль всього міжнародного співтовариства для її вирішення [3, с. 102].

Відомо, що міграція набула своїх сучасних рис після того, як сформувалися стійкі державні утворення зі своїми загальновизнаними кордонами. Тому міграцію прийнято вважати явищем, що само по собі ці кордони і заперечує. Наслідком фіксації міжнародної міграції як такої стало створення державних та міжнародних систем обліку міграції, вироблення нової гілки внутрішньої та зовнішньої політики держави – міграційної політики та створення цілої низки міжнародних організацій, що займаються широким діапазоном проблем [44, с. 35].

В умовах глобалізації міграційна політика виступає як аспект міжнародної політики, відповідно до якого міграційна політика – це система політичних заходів, постанов, законодавчих актів і угод (спочатку двосторонніх, а потім і багатосторонніх) між державами щодо регулювання міграційних потоків [39, с. 68]. Таким чином, міграційна політика є самостійним напрямом державної політики, який тісно пов'язаний з іншими її складовими як внутрішньо-, так і зовнішньополітичного характеру. Вона є елементом політики народонаселення і, водночас, як один із засобів проектування бажаного

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) :* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.

населення і робочої сили – частиною соціально-економічної політики, інструментом досягнення її цілей. Міграційна політика, з одного боку, спрямована на планування руху населення, а з другого – виконує функції контролю за ним, є реакцією держави на стихійні переміщення людей. З огляду на потенціал розвитку, притаманний міграційним процесам, відбувається поступовий перехід від розуміння міграційної політики як такої, що здійснюється в інтересах окремих країн, до політики у сфері міграції, що забезпечує стабільність та розвиток країн як призначення, так і походження мігрантів. З цієї позиції, окремі вчені міграційну політику визначають як частину довготривалої стратегії, загальні принципи та методи якої вписуються у стратегію глобального розвитку. У їх основі – принцип комплексного, системного підходу до регулювання всього спектра суспільних відносин, що виникає у зв'язку з міграцією. Метою цієї політики є забезпечення динамічного розвитку країн і походження, і призначення мігрантів, який сприятиме подоланню асиметрії, що лежить в основі глобальних переміщень людських потоків. Така політика спрямована на пошук і реалізацію взаємних інтересів країн-донорів та реципієнтів, а також інших суб'єктів, які беруть участь у міграційному процесі на різних рівнях: працедавців, посередників, а також мігрантів [39, с. 68].

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зазначити, що в найближчій перспективі актуальними для України залишатимуться такі загрози:

у внутрішній сфері: неконтрольованість частини кордону на сході держави та незавершеність облаштування кордонів України за європейськими параметрами; негативний вплив нелегальної міграції на криміногенну обстановку, залучення незаконних мігрантів до скоєння протиправних дій, зокрема розбійних нападів, вимагань, інших тяжких

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.*

кримінальних правопорушень, а також можливого фінансування терористичної діяльності; функціонування незаконних схем легалізації мігрантів на території України, у т. ч укладання фіктивного шлюбу з іноземцями та за допомогою “студентського каналу”; втягування співробітників Державної міграційної служби України, інших правоохоронних та державних органів, судової гілки влади, вищих навчальних закладів у діяльність із протиправної легалізації незаконних мігрантів; відсутність реального контролю за діяльністю приватних фірм, державних та недержавних установ, які надають запрошення іноземним громадянам для в’їзду в Україну; неврегульованість питань мобільності населення з особливим акцентом на трудову міграцію;

у зовнішній сфері: подальше використання України як транзитної держави у протиправному механізмі переправлення нелегальних мігрантів до країн ЄС; намагання членів міжнародних злочинних груп налагодити міжнародні канали переправлення нелегальних мігрантів через Україну та створення на її території підпільних перевалочних пунктів; використання нелегальних мігрантів, зокрема спецслужбами РФ, у розвідувально-підривної діяльності проти України; використання осіб, які мають подвійне громадянство, спецслужбами інодержав у розвідувально-підривної діяльності проти України.

Список використаних джерел

1. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід: монографія / В. В. Голіна, М. Г. Колодяжний, С. С. Шрамко та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни, М. Г. Колодяжного. Харків: Право, 2017. 284 с.
2. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Право, 2011. 120 с.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) :* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.

3. Кузнецов С. О. Організаційно-правові механізми протидії нелегальній міграції морем. *Правова держава*. 2021, № 42. С. 100–107.
4. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Протидія організований злочинності у міграційній сфері: актуальні проблеми теорії та практики. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка* (Київ, 18 лист. 2021 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 103–106.
5. Малиновська О. Міграція та безпека: до питання взаємозв'язку та взаємовпливу. *Міжнародний науковий вісник*. 2021. № 1-2 (23-24). С. 42–52.
6. Українське суспільство: міграційний вимір: національна доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
7. Луценко Ю. В. Протидія нелегальній міграції на шляхах морського сполучення: окремі проблеми та напрями удосконалення. *Морська безпека Балто-Чорноморського регіону: виклики та загрози: матеріали між народ. наук. конф. (Одеса, 23 груд. 2021 р.)*. Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 111–115.
8. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Протидія незаконній міграції в Україні: окремі проблеми теорії та практики. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: зб. тез Міжнарод. наук.-практ. конф. (Львів, 5 лист. 2021 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 101–105.
9. Батиргарєєва В. С., Бабенко А. М. Аналіз сучасної криміногенної ситуації в Україні як інформаційна модель для розробки стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів. *Архів кримінології та судових наук*. 2020. № 1. С. 39–54.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.

10. Вознюк А. А. Концептуальні засади запобігання суспільно небезпечним діям. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99). С. 156–165.
11. Вознюк А. А. Теоретичні та практичні проблеми кримінальної відповідальності за створення злочинних об'єднань та участь у них як посягання на громадську безпеку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 652 с.
12. Вознюк А. Протидія організованій злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 176–194.
13. Головкін Б. М. Теперішнє і майбутнє криминології. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 149. С. 168–184.
14. Головкін Б. М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 274–280.
15. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 161–172.
16. Cherniavskiy S. S., Golovkin B. N., Chornous Y. M., Bodnar V. Y., Zhuk I. V. International cooperation in the field of fighting crime: directions, levels and forms of realization. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Issue 3. P. 1–11.
17. Skrypniuk O. V., Holovkin B. M., Vasylynychuk V. I., Oliinyk O. S., Rubashchenko M. A. Criteria and basic signs of the lawful protection of the person's interests from socially dangerous encroachment as a factor, which excludes criminality of an act: international experience. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Issue 4. P. 1–12.
18. Головкін Б. М. Віктимна поведінка жертв злочинів. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 124–135.

19. Дудоров О. О., Мазур М. В. Реалізація принципу верховенства права при застосуванні закону про кримінальну відповідальність: постановка проблеми, міжнародний і зарубіжний досвід. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2017. № 5. С. 129–140.
20. Vozniuk A., Dudorov O., Tytko A., Movchan R. Implementation of UN and EU recommendations on criminalization of organized crimes. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, Issue 28. pp. 234–240.
21. Каменський Д. В. Методологічні особливості порівняльних кримінально-правових досліджень: здобутки української та американської доктрини. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. № 44. С. 108–112.
22. Kamensky, D. Globalization, COVID-19 Pandemic and White Collar Crime: A New Threatening Combination. *The Lawyer Quarterly*. 2020. Vol. 4. Issue 11. P. 625-640.
23. Karchevskyi M., Karchevska H. (2021). Agent-Based Modeling as a Method of Crime Research. *Proceedings of the International Conference on Economics, Law, and Education Research (ELER 2021). Advances in Economics, Business and Management Research*, Vol. 170, pp. 117–121.
24. Кваша О. О. Вдосконалення законодавства у сфері протидії організованим формам злочинності: ілюзії та реальність. *Правова держава*. Вип. 32. 2021. С. 394–403.
25. Lutsenko Yu. V., Kravchuk O. V., Tsyganyuk Yu. V., Klymenko S. V. Legal regulation of state security: a review of modern trends in foreign legislation. *Vserossiiskii kriminologicheskii zhurnal*. 2019, 13 (4). pp. 680–690.
26. Колб О. Г., Новосад Ю. О. Щодо змісту деяких детермінант, що обумовлюють та сприяють вчиненню злочинів. *Kelm: Knowledge, Education, Law, Management*. 2017. № 4 (20). С. 169–178.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.

27. Копотун І. М., Черниш В. В. Кримінологічна характеристика особи злочинця, що зловживає повноваженнями у сфері надання публічних послуг. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2020. № 2 (8). С. 17–30.
28. Мозоль С. А. Інтегративні властивості кримінологічної безпеки в структурі кримінологічних знань. *Європейські перспективи*. 2018. № 1. С. 105–112.
29. Мозоль С. А. Сучасні загрози кримінологічній безпеці. *Наше право*. 2018. № 1. С. 121–127.
30. Мозоль С. А. Заходи забезпечення кримінологічної безпеки. *Європейські перспективи* 2018. № 2. С. 102–107.
31. Гавдьо Ю. Р., Гриненко І. М., Луценко Ю. В. Використання досвіду іноземних спеціальних служб у протидії організованій злочинності та корупції: монографія / за заг. ред. проф. Г. В. Новицького. Київ: НА СБУ, 2021. 172 с.
32. Гавдьо Ю. Р., Гриненко І. М., Луценко Ю. В. Служба безпеки України як складова системи протидії організованій злочинності та корупції: монографія / за заг. ред. проф. Г. В. Новицького. Київ: НА СБУ, 2021. 144 с.
33. Шепітько М. В. Формування кримінальної політики як науки кримінально-правового циклу. *Теорія і практика правознавства*. 2020. Вип. 2 (18). С. 1–12.
34. Shepitko M. To the problem of structure and classifications of criminal policy formation. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2020, 27(4), pp. 282–293.
35. Shepitko V., Tishchenko V., Shepitko M., Marysiuk K., Sychova V. Some aspects of foreign experience in combating human trafficking. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2019, 22(5), pp. 1–8.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.*

36. Весельська Л. А. Державна політика України щодо протидії нелегальній міграції: безпекові аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 8, 2016. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=990> (дата звернення: 02.01.2022).
37. Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. URL: [https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC %20Convention/TOCsebook-e.pdf](https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCsebook-e.pdf) (date of the application: 02.02.2022).
38. Цевух Ю. О. Вплив міжнародної трудової міграції на національний ринок праці. *Емпіричні підходи щодо вивчення рівня добробуту у країнах СНД*; зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. семінару; ОНУ ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2012. С. 61–63.
39. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
- 40. Прикордонний рік у цифрах. Понад 1000 нелегалів та 5300 потенційних незаконних мігрантів. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/Prikordonniy-rik-u-cifrah-Ponad-1000-nelegaliv-ta-5300-potenciynih-nezakonnih...../> (дата звернення: 01.02.2022).**
41. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядж. Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-r#n10> (дата звернення: 01.02.2022).
42. Калініна А. В. Злочинність іноземців та осіб без громадянства в Україні: кримінологічна характеристика і стратегія запобігання: монографія; [наук. ред. В. В. Голіна]. Харків: Право, 2019. 304 с.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.*

43. Книш С. Особливості міжнародно-правового механізму у боротьбі з нелегальною міграцією в сучасних умовах. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9. С. 22–24.
44. Ровенчак О. Соціологія міграції: міжнародні аспекти: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 208 с.

Луценко Ю. В., Тарасюк А. В.

Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі

Розглянуто актуальні проблеми запобігання нелегальній міграції в контексті існуючих викликів та загроз, які сьогодні мають місце в Україні. Наголошено, що завдяки транснаціональному характеру, зростаючій динаміці та впливу на різні сфери життя, міграція часто сприймається як явище, що становить серйозний виклик звичній парадигмі впевненості та порядку, тобто національній, суспільній та особистій безпеці. Звернута увага, що тривалий час міграція не охоплювалась безпековим дискурсом, оскільки погляд на безпеку обмежувався, по-перше, як правило безпекою держави, по-друге, загрозами геополітичного та воєнного характеру, у зв'язку з чим, міграція розглядалася, як правило, в контексті внутрішніх справ.

Наголошено, що важливою складовою при запобіганні нелегальній міграції займає міжнародне співробітництво, яке у боротьбі з нелегальною міграцією виходить на якісно новий рівень, що поєднує три складові: політичну, правову та організаційну. У роботі обґрунтовуються напрями удосконалення запобігання нелегальної міграції з урахуванням існуючих загроз як для внутрішньої, так і для зовнішньої сфери.

▪ Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.

Ключові слова: запобігання злочинності, імміграція, нелегальна міграція, міграційні процеси, міграційна політика, торгівля людьми, державна безпека

Lutsenko Yu. V., Tarasiuk A. V.

PREVENTION OF ILLEGAL MIGRATION: IN SEARCH OF THE OPTIMAL MODEL

Current issues of preventing illegal migration in the context of existing challenges and threats that exist in Ukraine today are considered. It is emphasized that due to the transnational nature, growing dynamics and impact on various spheres of life, migration is often perceived as a phenomenon that poses a serious challenge to the usual paradigm of confidence and order, ie national, social and personal security. It was noted that for a long time migration was not covered by the security discourse, as the view of security was limited, firstly, usually by state security, and secondly, by threats of geopolitical and military nature, and therefore migration was considered as a rule. in the context of internal affairs.

It was emphasized that an important component in preventing illegal migration is international cooperation, which in the fight against illegal migration reaches a qualitatively new level, combining three components: political, legal and organizational. It is noted that the political aspect is crucial for the legal, and organizational highlights the principles of forming the will of the state in dealing with illegal migrants, directs work on the development of national legislation and international agreements. An example of international cooperation between states to harmonize legislation to develop common approaches to combating illegal migration, the formation of a legal framework that could effectively respond to the international nature of problems related to illegal migration, is the establishment of cooperation within the Budapest

-
- Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.*

Process. Its main value is the recognition of the transportation of foreigners as a crime and the application of effective sanctions against displacement and related activities, as illegal migration is a problem of both national and international proportions. In this regard, the paper substantiates the ways to improve the prevention of illegal migration, taking into account the existing threats to both internal and external spheres.

Key words: crime prevention, immigration, illegal migration, migration processes, migration policy, human trafficking, state security

-
- Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2022. № 1(24) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvrom.pdf>.